

Gevoegde zaken C-6/90 en C-9/90

A. Francovich e. a. tegen Italiaanse Republiek

(verzoeken van de Pretura di Vicenza en
de Pretura di Bassano del Grappa
om een prejudiciële beslissing)

„Niet-omzetting van richtlijn — Aansprakelijkheid van Lid-Staat”

Rapport ter terechtzitting	I - 5359
Conclusie van advocaat-generaal J. Mischo van 28 mei 1991	I - 5370
Arrest van het Hof van 19 november 1991	I - 5403

Samenvatting van het arrest

- Handelingen van de instellingen — Richtlijnen — Rechtstreekse werking — Voorwaarden — Verscheidenheid aan middelen waarmee voorgeschreven resultaat kan worden bereikt — Geen invloed
(EEG-Verdrag, art. 189, derde alinea)*
- Sociale politiek — Harmonisatie van wetgevingen — Bescherming van werknemers bij insolventie van werkgever — Richtlijn 80/987 — Artikelen 1 tot en met 5 — Gelding in betrekkingen tussen staat en particulieren
(Richtlijn 80/987 van de Raad, art. 1-5)*
- Gemeenschapsrecht — Aan particulieren toegekende rechten — Schending door Lid-Staat — Verplichting om aan particulieren veroorzaakte schade te vergoeden
(EEG-Verdrag, art. 5)*

4. *Gemeenschapsrecht — Aan particulieren toegekende rechten — Schending door Lid-Staat van verplichting tot omzetting van richtlijn — Verplichting om aan particulieren veroorzaakte schade te vergoeden — Voorwaarden — Modaliteiten van vergoeding — Toepassing van nationaal recht — Grenzen*
(*EEG-Verdrag, art. 189, derde alinea*)

1. De omstandigheid dat de Lid-Staat tot welke een richtlijn is gericht, over een veelheid van alternatieven beschikt om het door die richtlijn voorgeschreven resultaat te bereiken, ontnemt particulieren niet de mogelijkheid, voor de nationale rechter de rechten te doen gelden waarvan de inhoud op de enkele basis van de bepalingen van de richtlijn met voldoende nauwkeurigheid kan worden vastgesteld.
2. Ofschoon de bepalingen van richtlijn 80/987 inzake de bescherming van werknemers bij insolventie van de werkgever, voldoende nauwkeurig en onvoorwaardelijk zijn waar het de bepaling van de voor de garantie in aanmerking komende kring van personen en de inhoud van die garantie betreft, kunnen de belanghebbenden die bepalingen niet voor de nationale rechter invoeren wanneer een Lid-Staat niet tijdig uitvoeringsmaatregelen heeft getroffen. In de eerste plaats immers wordt in de bepalingen van de richtlijn niet gepreciseerd wie de garantie verschuldigd is, en in de tweede plaats kan de staat niet worden geacht de garantie verschuldigd te zijn op de enkele grond dat hij niet tijdig uitvoeringsmaatregelen heeft getroffen.
3. Aan de volle werking van de gemeenschapsbepalingen zou worden afgedaan en de bescherming van de daarin toegekende rechten zou worden afgezwakt, indien particulieren niet de mogelijkheid zouden hebben om schadevergoeding te verkrijgen wanneer hun rechten worden

aangetast als gevolg van een schending van het gemeenschapsrecht die aan een Lid-Staat kan worden toegerekend. De mogelijkheid van schadevergoeding door de Lid-Staat doet zich als bijzonder noodzakelijk gevoelen wanneer, zoals in casu, de volle werking van de gemeenschapsbepalingen alleen door optreden van de Lid-Staat kan worden verzekerd en wanneer bijgevolg particulieren bij gebreke van een dergelijk optreden de hun door het gemeenschapsrecht toegekende rechten niet voor de nationale rechter kunnen doen gelden.

Hieruit volgt, dat het beginsel dat de staat aansprakelijk is voor schade die particulieren lijden als gevolg van schendingen van het gemeenschapsrecht die hem kunnen worden toegerekend, inherent is aan het systeem van het Verdrag.

De op de Lid-Staten rustende verplichting tot vergoeding van die schade vindt tevens haar grondslag in artikel 5 EEG-Verdrag, dat de Lid-Staten verplicht alle algemene of bijzondere maatregelen te treffen om de nakoming van het gemeenschapsrecht te verzekeren en, bijgevolg, om de onwettige gevolgen van een schending van het gemeenschapsrecht ongedaan te maken.

4. De aansprakelijkheid van de Lid-Staat voor schade die particulieren lijden als gevolg van schendingen van het gemeenschapsrecht die hem kunnen worden toegerekend, vloeit voort uit het gemeen-

schapsrecht. De voorwaarden waaronder een recht op schadevergoeding ontstaat, zijn afhankelijk van de aard van de aan de schade ten grondslag liggende schending van het gemeenschapsrecht.

Wanneer een Lid-Staat niet voldoet aan de krachtens artikel 189, derde alinea, EEG-Verdrag op hem rustende verplichting alle maatregelen te nemen die nodig zijn om het door een richtlijn voorgeschreven resultaat te bereiken, moet er ter verzekering van de volle werking van deze gemeenschapsrechtelijke bepaling een recht op schadevergoeding bestaan wanneer aan drie voorwaarden is voldaan. In de eerste plaats moet het door de richtlijn voorgeschreven resultaat de toekenning van rechten aan particulieren inhouden, in de tweede plaats moet de inhoud van die rechten kunnen worden vastgesteld op basis van de bepa-

lingen van de richtlijn, en ten slotte moet er een causaal verband bestaan tussen de schending van de op de staat rustende verplichting en de door de benadeelde personen geleden schade.

Bij gebreke van een gemeenschapsregeling staat het aan de staat om in het kader van het nationale aansprakelijkheidsrecht de gevolgen van de veroorzaakte schade ongedaan te maken. De formele en materiële voorwaarden die door de onderscheiden nationale wettelijke regelingen ter zake van schadevergoeding zijn vastgesteld, mogen echter niet ongunstiger zijn dan die welke voor gelijksoortige nationale vorderingen gelden en zij mogen niet van dien aard zijn, dat zij het verkrijgen van schadevergoeding nagenoeg onmogelijk of uiterst moeilijk maken.

RAPPORT TER TERECHTZITTING

in de gevoegde zaken C-6/90 en C-9/90 *

I — De feiten en het procesverloop

1. Richtlijn 80/987/EEG van de Raad van 20 oktober 1980 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake de bescherming van de werknemers bij insolventie van de werkgever (PB 1980, L 283, blz. 23), is ingevolge artikel 1 van toepassing op aanspraken van werknemers tegen werkgevers die in staat van insolventie (zoals omschreven in arti-

kel 2) verkeren. De Lid-Staten kunnen wij wijze van uitzondering en onder bepaalde voorwaarden bepaalde categorieën werknemers, die in de bijlage bij de richtlijn worden genoemd, van de werkingssfeer van de richtlijn uitsluiten.

Volgens artikel 3 moeten de bevoegde waarborgfondsen de onvervulde aanspraken van de werknemers honoreren die voortvloeien uit arbeidsovereenkomsten of ar-

* Procestaal: Italiaans.